

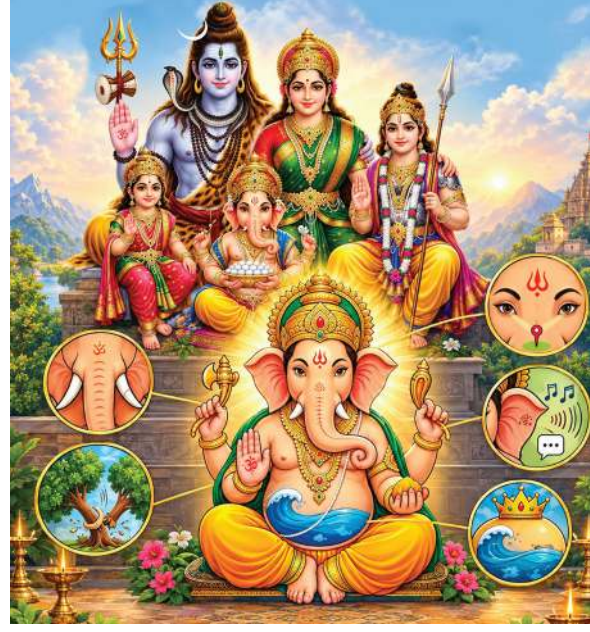
ગુણોનાપતિ જય ગણેશ દેવા

ગુજરાતમિત્ર તથા ગુજરાતદર્પણ

“જય ગણેશ દેવા, જય ગણેશ દેવા”ના નાદથી વિઘ્ન વિનાશક ગુણોના પતિ એવા ગણપતિજીનું ગાયન-પૂજન-અર્ચન-કર્તન ભક્તજનો ગણેશ ચતુર્થીથી અનંત ચતુર્દશી સુધી ખૂબ જ શ્રદ્ધા, ભક્તિભાવથી કરે છે.

ગણેશ અર્થાત્ ગુણોના ઈશ્વર. ગણેશ=ગણ+ઈશ. અહીં ‘ગણ’શબ્દ ગુણો માટે વપરાયેલો છે. ગણપતિ=ગણ+પતિ અર્થાત્ ગુણોના પતિ. ગણપતિને ગણનાયક અર્થાત્ ગુણોમાં નાયક તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ગણેશ ગુણોના ભંડાર ગણાય છે. હાલ યુવાનો વૃદ્ધ માતાપિતાને અસહાય બનાવીને ઘરડાઘર કે વૃદ્ધાશ્રમમાં મોકલી દે છે, ત્યારે તેઓ માટે શ્રી ગણેશ આદર્શ દેવ છે. શંકર-પાર્વતીના બે સંતાનના કાર્તિકેય અને ગણપતિ વચ્ચે શરત લાગેલી કે, ચારે ધામની યાત્રા કરીને પ્રથમ કોણ આવી ઈનામ જીતે? કાર્તિકેય ગગન વિહાર શરૂ કર્યો ત્યારે બુદ્ધિશાળી મોટા પેટવાળા ગણપતિએ માતાપિતાની ચારેય બાજુ પ્રદક્ષિણા કરીને પ્રથમ નંબર મેળવેલો. કહેવાય છે કે, “પોતાના જન્મદાતા માતા-પિતાની સેવાનું પુણ્ય એ ચારધામની યાત્રાના પુણ્ય કરતાંય સવિશેષ છે. હાલ પેઢીઓનું અંતર વધતું જાય છે અને પારિવારિક મૂલ્યો લોપ થઈ કુટુંબો છિન્ન ભિન્ન થઈ રહ્યાં છે ત્યારે, માતા-પિતાની સેવા દ્વારા પુણ્ય પ્રાપ્તિને ગણપતિની જેમ પ્રાધાન્ય આપવું ખૂબ જરૂરી છે. “સમાજ સેવકનું લેબલ લગાડી બહાર સમાજ સેવા કરનારા ઘરમાં મા-બાપની સેવા ભૂલી જાય છે. આ અંગે અંગ્રેજીમાં યોગ્ય જ કહેવાયું છે. “ચેરીટી બીગીન્સ એટ હોમ” ઘરથી સેવા શરૂ કરી પરિવારમાં પરસ્પર પ્રેમ, સુમેળ, સંપ, શાંતિ, ત્યાગ, સહયોગ, એકતા, સેવાભાવના જેવા મૂલ્યો વિકસાવવા જોઈએ.

આ ગજાનંદ ગણપતિદાદાના પર્વની ઉજવણી આપણે કરીએ છીએ એની યથાર્થ ઉજવણી માટે આપણે આધ્યાત્મિક જ્ઞાનના રહસ્યો સાથે સમજીને સાચા અર્થમાં ઉજવીએ તો સાચી મનની શાંતિ, આનંદ, પ્રેમ, સંગઠન, સેવાભાવના, સહયોગ વગેરે સદ્ગુણોનું આપણામાં પણ સિંચન

થતું અનુભવશો. ગણપતિ-ગજાનંદની મુખાકૃતિ અને તેમના શારીરિક અંગો વિવિધ ગુણો દર્શાવે છે. ગજાનંદનું શિર, સૂંઢ, આંખ, કાન, દાંત, ઉદર(પેટ) વિભિન્ન ગુણો પ્રગટ કરે છે.

જ્ઞાનામૃત

પ્રહ્લાદકુમાર અનિલ

ગજશિર :- ડહાપણ અને વિશ્વસનીયતા :- સર્વ પ્રાણીઓમાં ગજરાજ બુદ્ધિમાન અને વિશ્વાસુ પ્રાણી ગણાય છે. તે માલિકને સદા વફાદાર રહે છે, અને ચતુર ડાહ્યું પ્રાણી ગણાય છે. હાથીનું વિશાળ શિર “વિશાળ બુદ્ધિ”ના પ્રતિકરૂપ છે. તેની સ્મરણ શક્તિ તીવ્ર અને તેજ હોય છે.

ગજચાલ :- ક્ષમા અને સમદ્રષ્ટિ :- હાથીની ચાલ રાજાઈ ઠાઠ ભરી હોય છે. રસ્તામાં લોકો નિંદાજનક, અપમાન ભર્યાં બોલ બોલે તો પણ હાથી તેને ક્ષમા કરી, સમદ્રષ્ટિ કેળવી ધ્યેય સ્થાને આગળ ધપે જાય છે. ગજાનંદની ચાલ કડુશા, ધીરજ, આજ્ઞાકારિતા, સમજદારી જેવા ગુણો પ્રદર્શિત કરે છે.

ગજસૂંઢ :- સામર્થ્ય અને નમ્રતાનું સહઅસ્તિત્વ :- ગણપતિની સૂંઢ મજબૂત, શક્તિશાળી હોય છે, જે ઝાડને મૂળમાંથી ઉખાડીને સૂંઢમાં લપેટીને ઉછાળીને દૂર ફેંકે છે અર્થાત્ બુલડોઝર અને કેનનું એકસાથે કાર્ય કરે છે, હાથી અપાર શક્તિ ધરાવતો હોવા છતાં બાળકો તથા લોકોને

હાલ પેઢીઓનું અંતર વધતું જાય છે અને પારિવારિક મૂલ્યો લોપ થઈ કુટુંબો છિન્ન ભિન્ન થઈ રહ્યાં છે ત્યારે, માતા-પિતાની સેવા દ્વારા પુણ્ય પ્રાપ્તિને ગણપતિની જેમ પ્રાધાન્ય આપવું ખૂબ જરૂરી છે

પ્રશામ કરે છે, તથા સૂંઢથી પુષ્પો ચઢાવે છે. આપણે પણ આ બોધ જીવનમાં ઉતારવો - આપણામાં રહેલા ખરાબ દુઃખદાયી સંસ્કારે તથા કુટેવોને જડમૂળમાંથી ઉખેડીને બહાર ફેંકી દેવા તથા સૌને આદર-સન્માન આપવા.

ગજનેત્ર :- દીર્ઘદ્રષ્ટિ :- હાથીની આંખો ઝીણી સૂક્ષ્મ હોય છે, જે દૂર પડેલી નાની ટાંકણી સ્પષ્ટ પણે જોઈ શકે છે. જ્ઞાની પુરુષ પરિસ્થિતિનું બારીકાઈથી અવલોકન કરી, દીર્ઘદ્રષ્ટિ વાપરી, ભવિષ્યમાં આવનાર ઘટનાઓને અગાઉથી પારખી લઈ અગમચેતીનો ઉપયોગ કરી સાવધાન થઈ જવું જોઈએ.

ગજકર્ણ :- જ્ઞાનશ્રવણ :- હાથીના સૂપડા જેવા મોટા કાન સત્સંગમાં જ્ઞાનના શ્રવણનો બોધ આપે છે. શ્રવણ-મનન-નિત્યધ્યાન અર્થાત્ શ્રવણ કરેલા જ્ઞાનનું મનન-ચિંતન કરી જીવનમાં ઉતારવું.

ગજદંત :- રોયલ્ટી અને ચતુરાઈ :- હાથીને અંદર ખાવના અને બહાર શોભાના અલગ દાંત હોય છે, જે ચતુરાઈ. પ્રસન્નતા અને રોયલ્ટીના ગુણો વ્યક્ત કરે છે. જ્ઞાનીના બોલ મૂલ્યવાન કિંમતી ગણાય છે.

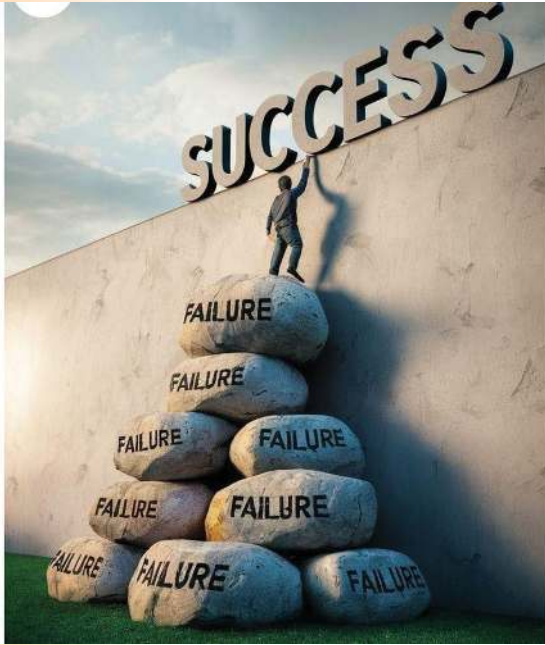
ગજોદર :- ગંભીરતા :- ગણપતિનું હાથીનું મોટું પેટ ગુપ્ત વાતને સમાવવાનો અને દરિયાની જેમ ગંભીર રહેવાનો ગુણ સૂચવે છે. ગંભીરતાના ગુણોનો રાજા છે, જેનાથી અંતર્મુખતા (મનનું મોન) જેવા અન્ય ગુણો વિકસે છે.જો પરમાત્મા શિવપિતા ગુણોના સાગર હોય તો શિવપુત્ર ગણેશજી પણ ગુણોના ભંડારી જ હોય, અર્થાત્ ગુણોના પતિ જ હોય. જીવનમાં સદ્ગુણો, મૂલ્યો કેવી રીતે ધારણ થાય, તેમજ ભગવાન શિવને પ્રેમપૂર્વક નિરંતર યાદ કરવાથી આપણામાં રહેલા દુર્ગુણો કેવી રીતે દૂર થાય અને સદ્ગુણોનો ભંડાર ભરાતો જાય. આપણે આ વર્ષે એક સાચા દિલથી પ્રયોગ કરીએ ફક્ત ગણેશજીના ઉત્સવના દસ દિવસ એવા ગુણોના ભંડારી પાસેથી થોડા ગુણો લઈએ, સમજીએ અને આચરણ કરીએ તો અવશ્ય એ ગુણોના સિંચનથી અનેરો આનંદ અનુભવ કરશો.

સફળતા કોઈ એક સ્થાન નથી કે જ્યાં પહોંચી જીવન પૂર્ણ થઈ જાય. સફળતા તો એક રસ્તો છે, જે રસ્તા પર માણસ ચાલતાં-ચાલતાં પડે છે અને ફરી ઊભો થઈ ઉડાન શીખે છે પરંતુ એ ઉડાનનો આરંભ હંમેશાં નિષ્ફળતાના નાના ડુંગર પરથી જ થાય છે

એક નિષ્ફળતા પછી કેમ બેસી જાય? જીવનનું સૌથી ભયાનક દૃશ્ય એ નથી કે કોઈ પડી ગયો પરંતુ એ છે કે કોઈ પડ્યા પછી ઊભું થવાનું ભૂલી ગયો કારણ કે ઈતિહાસમાં સ્થાન તેમને નથી મળ્યું જેઓ ક્યારેય પડ્યા નહીં; સ્થાન તેમને મળ્યું છે જેઓ દરેક પડકાર પછી ફરીથી ઊભા થયા.

કલામ સાહેબનું જીવન પણ આ જ સંદેશ આપે છે. પાયલોટ બનવાનું તેમનું સ્વપ્ન હતું પરંતુ પરીક્ષામાં તેઓ નિષ્ફળ રહ્યા. જો એ ક્ષણે તેઓ હારી ગયા હોત તો કદાચ ભારતને ‘મિસાઈલ મેન’ ન મળ્યા હોત. ક્યારેક ભગવાન આપણને જે માર્ગ પર જવા નથી દેતા, એ પાછળ પણ કોઈ વિશાળ હેતુ છુપાયેલો હોય છે. પ્રમુખ સ્વામી મહારાજ લંડનમાં મંદિર માટે

જમીન મેળવવા હેરો વિસ્તારમાં ખૂબ પ્રયત્નશીલ હતા. અનેક પ્રયાસો છતાં સફળતા ન મળી. સમિતિના સભ્યો નિરાશ થવા લાગ્યા પરંતુ પ્રમુખસ્વામી મહારાજે એક ક્ષણ માટે પણ હિંમત ગુમાવી નહીં. તેઓ કહેતા, “ભગવાને જરૂર કંઈક વધુ સારું રાખ્યું હશે.” અને અંતે એવી નિસહનમાં ઉત્તમ જમીન મળી. આજે એ લંડનનું ભવ્ય મંદિર સમગ્ર વિશ્વમાં ભારતીય સંસ્કૃતિનું ગૌરવ બની ઊભું છે. મહાન વ્યક્તિઓની વિશેષતા એ નથી કે તે નિષ્ફળ થતા નથી; વિશેષતા એ છે કે તેઓ નિષ્ફળતા પછી પણ નિરાશ થતા નથી. યાદ રાખો, સફળતા કોઈ એક સ્થાન નથી કે જ્યાં પહોંચી જીવન પૂર્ણ થઈ જાય. સફળતા તો એક રસ્તો છે, જે રસ્તા પર માણસ ચાલતાં-ચાલતાં પડે છે અને ફરી ઊભો થઈ ઉડાન શીખે છે પરંતુ એ ઉડાનનો આરંભ હંમેશાં નિષ્ફળતાના નાના ડુંગર પરથી જ થાય છે.

નિષ્ફળતાને સફળતાનું પાયદાન બનાવો!

છે.’ હા, ચાલવામાં સંઘર્ષ છે. પડવામાં ભય છે પણ આ સંઘર્ષ આ લડાઈ દુનિયા સાથે નથી; આ યુદ્ધ તો પોતાના મન સાથે છે. ઘણી વખત માણસને બહારના લોકો હરાવતા નથી પરંતુ અંદરની નિરાશા હરાવી દે છે. મન સતત કહે છે, “હવે તારાથી કશું નહીં થાય.” અને એ જ ક્ષણે પુરુષાર્થવાન વ્યક્તિ મનને જવાબ આપે છે, “હું ફરી પ્રયત્ન કરીશ.”

આ વાતનું જીવંત ઉદાહરણ છે અરુણિમા સિન્હા. એક ટ્રેન અકસ્માતમાં તેમણે પોતાનો પગ ગુમાવ્યો. ડોક્ટરોએ કહી દીધું કે હવે સામાન્ય રીતે ચાલવું પણ મુશ્કેલ રહેશે. સામાન્ય માણસ માટે તો આ જીવનનો અંત સમાન હતો પરંતુ અરુણિમાએ પોતાની નિષ્ફળતાને અંત નહીં, શરૂઆત બનાવી. હોસ્પિટલની પથારી પર પડેલી એ યુવતીએ નક્કી કર્યું, “હવે હું માઉન્ટ એવરેસ્ટ સર કરીશ.” એક કૃત્રિમ પગ સાથે શરૂ થયેલો એ સંઘર્ષ અસહ્ય પીડાથી ભરેલો હતો. દરેક પગલે શરીર થાકતું, લોકો શંકા કરતા, સંજોગો અટકાવતા; છતાં મનનો દીવો બુઝવા દીધો નહીં. અંતે 2013માં તે વિશ્વની સૌથી ઊંચી ચોટી પર પહોંચી. જે વ્યક્તિને દુનિયાએ ‘અશક્ત’ ગણાવી હતી, એ જ વિશ્વ માટે શક્તિનું પ્રતીક બની. હા, પડવું એ જીવનનો અકસ્માત નથી, જીવનનો અભ્યાસ છે. ગુનો એમાં નથી કે માણસ થાકી ગયો, હારી ગયો કે તૂટી ગયો; ગુનો તો એમાં છે કે એણે ફરી ઊભા થવાનો ઈનકાર કરી દીધો. ધરતી પર પડેલો મનુષ્ય ક્યારેય નાનો નથી લાગતો પરંતુ પડ્યા પછી પોતાનાં સપનાંઓને દફનાવી દેતો મનુષ્ય જરૂર નાનો લાગી જાય છે કારણ કે નિષ્ફળતા માણસને હરાવતી નથી, માણસ પોતે જ હાર સ્વીકારી લે ત્યારે હારે છે. સમુદ્રનાં મોજાં કિનારાને હજારો વાર અથડાય છે છતાં પાછા ફરીને ફરી દોડે છે; સૂર્ય રોજ સાંજે ડૂબે છે, છતાં સવારે ફરી ઊગે છે; તો પછી મનુષ્ય

જીવનની વચ્ચેવચ્ચ શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગીતા

સાધુ જ્ઞાનાનંદદાસ

સફળતા અને નિષ્ફળતા બંને જીવનનાં અંગો છે. જીવનના દરેક મહાન શિખર સુધી પહોંચનાર વ્યક્તિ ક્યારેય નિષ્ફળતા વગર આગળ વધી નથી. પ્રગતિના માર્ગ પર પગ લપસે, સંજોગો વિરોધ કરે, લોકો નિરાશા આપે, આ બધું સ્વાભાવિક છે; પરંતુ જે મનુષ્ય પડીને ફરી ઊભો થવાની હિંમત રાખે છે, એ જ સાચો વિજેતા બને છે.

નાનું બાળક જ્યારે પ્રથમ વખત ચાલવાનું શરૂ કરે છે, ત્યારે શું એ પહેલી જ વારમાં દોડવા લાગે છે? ના. તે વારંવાર પડે છે, રડે છે, ફરી ઊભું થાય છે અને ફરી ચાલવાનો પ્રયત્ન કરે છે પરંતુ એ બાળકની એક ખાસ વાત છે, એ પડવાથી ડરતું નથી. કદાચ એ જ જીવનનું પ્રથમ અને સૌથી મોટું શિક્ષણ છે કે ‘પડતાં પડતાં જ ચાલતા શીખાય